

Kap 26 : Ekonomi & privilegier

Eftersom kungligheterna enligt författningen inte fick livnära sig på ett yrke eller en näring beviljades de från 1809 ett apanage. Detta bestod av ett årligt underhåll och dispositionsrätt till vissa slott, fastigheter och markområden. Apanaget delades vid 1840/41 års riksdag i två delar, slotts- & hovstaten, varav den första måste redovisas. Kungligheternas enda privata inkomster var arv, gåvor och avkastning på kapital. Blandningen av politik, speciallagstiftning & ålderdomlig praxis gör ämnet svårgenomträngligt.

* * *

Eftersom Karl Johan inledde sin karriär med två tomma händer, dröjde det länge innan han hade något kapital att tala om. Inför giftermålet 1798 med Desirée Clary var han tvungen att låna till deras bostad. Paret hade äktenskapsförord så Karl Johan disponerade inledningsvis bara över sin pension. Cirka 1802 spekulerade han på börsen med lånade pengar vilket slog fel, och han måste anhålla om hjälp av Napoleon för att betala sina skulder. Det tycks bli ha inneburit att han tvingades återinträda i aktiv tjänst. Hans ekonomi tycks inte ha hämtat sig förrän han 1804 utnämndes till marskalk. Han fick då disponera avkastningen på ett antal krigsbyten: det italienska hertigdömet Ponte Corvo, och senare under sin tyska tjänstgöring ett antal tyska egendomar. 1810 var Karl Johan förmögen, men inte på något sätt stormrik. Någon möjlighet att leva upp till Fourniers löften om att betala den svenska statsskulden hade han inte. Detta så mycket mindre som vid hans utnämning till svensk tronföljare merparten av hans egendomar utan kompensation återgick i franska statens ägo. Det var först med de sk Guadeloupe-medlen, som Karl Johan återigen var stadd vid kassa. (Se även kapitel 11.)

*

Guadeloupe-räntan blev 1954 en republikansk principfråga. 1957 gjordes en utredning¹ som utmynnade i att rättsläget visserligen var oklart men att 1815 års riksdag godkänt avtalet. (Det framgick dock inte om riksdagsbeslutet 1815 avsåg räntan eller medlen. Andra uppgifter kan tolkas som att beslutet om räntan togs i konselj 1817, men aldrig gick vidare till riksdagen.) Frågan blev en surdeg. När riksdagen 1978 äntligen röstade blev det dock 260-22 att behålla Guadeloupe-räntan och 23 avstod. Riksdags-debatten fortsatte:

”Den årliga summan, knappt 4 % av konungens årliga apanage, kan i det stora sammanhanget anses vara obetydlig (dock kan i nuvarande ekonomiska läge råda delade meningar därom). Mer väsentlig är dock enligt vår uppfattning den omständigheten att landets formellt sett främste ämbetsman – personligen oskyldig – skall uppbära en ränta som tillkommit i en tid då korruption och bestickning inte var ovanliga. I allt vidare kretsar upplevs detta som moraliskt stötande och motiverar en allsidig prövning och utredning av beslutets rättsliga grund.”²

1981 förlorade motionärerna ytterligare en omröstning. 1982 svängde dock något i tidsandan. Eller så hade droppen urholkat stenen. Majoriteten gav vika för minoriteten och regeringen fick i uppdrag av riksdagen att diskutera frågan med kung Carl Gustaf. Denne upplevde frågan som så pass känslig, den hade ju av och till debatterats under hela hans livstid, att han uppmanade Riksmarskalksämberet att hitta någon lösning. Lösningen blev att avskaffa

¹ Waller 1952; Wadén 1957.

² Andersson m.fl. 1980.

utbetalningen av Guadeloupe-räntan men samtidigt höja apanaget med motsvarande belopp. Detta får väl betraktas som en seger för Republikanska förbundet eftersom dess ordförande Sten Sjöberg lagt ned mycket arbete i frågan, 1978 t o m publicerat en bok.³

En alternativ teori är att kungahusets medgörlighet hade ett samband med införandet kognatisk tronföljd den 1 januari 1980. Guadeloupe-räntan var nämligen juridiskt en fideikommiss som gick i arv till äldste sonen. Således inte till kronprinsessan.

Ytterligare en fördel med apanagelösningen är att räntan numera är inflationsskyddad.

2004 gjordes en motsvarande överenskommelse för räntan på Karl XIII:s hemgiftskapital, 7500 kronor årligen.

*

Guadeloupe-medlen tycks ha varit en konsekvens av 1812 års riksdag då samtliga Sveriges utlandsbesittningar överlämnades till staten, d v s Karl Johan, att administrera & beskatta utan riksdagens inblandning. Svenska Pommern fram till 1815, Saint-Barthémy fram till 1878, ”Guadelouperäntan” fram till 1982. Ovanpå detta fanns rubelfonden från 1812, piasterfonden från 1813 & pommerska fonden. Eftersom Sverige saknade ett bankväsende investerade Karl Johan pengarna i gods & juveler. Godsen, det rörde sig om jord-, berg- & skogsbruk, var spridda över hela landet, krävde mycket tid att administrera men gav cirka 2.5 procent avkastning. Vid bouppteckningen hittades Karl Johans reservkassa – 400 tusen Rdr i juveler & 250 tusen Rdr i kontanter – i ett kassaskåp på kontoret. Detta var nära en fjärdedel av hans förmögenhet. En gissning har varit att han in i det sista ville ha en reservutgång i fall svenskarna tröttnade på honom eller vice versa.

Karl Johans jord-, berg- & skogsbruk såldes efter hans död av Älvdalens porfyerverk 1857. Därefter tvistade kung & riksdag om apanaget & underhållet av slotten. Apanaget tilldelades kungen personligen, som fördelade det mellan sig, barnen och andra enligt ofta oklara kriterier. Kritiken har varit att riksdagen på detta sätt stärkte kungens makt över sin familj. Särskilt Gustaf V var benägen att idka ekonomisk utpressning.

Det finns obekräftade uppgifter om att Oscar II förlorade en stor summa privata pengar på Panamakanalen, men att detta komparerades genom en höjning av Guadeloupe-räntan. Det måste röra sig om ett missförstånd. Guadeloupe-räntan räknades i samband med myntreformen 1873 om från 200 tusen Rdr Banco till 300 tusen SEK. Panama-pengarna gick förlorade (?) i kraschen 1881-1889.

* * *

Efter Gustaf V:s död gjordes flera försök att genomlysas kungahusets ekonomi. Karl Kilsmo (fp) lät 1964 riksdagsdagens upplysningsavdelning göra en utredning, men hovet vägrade lämna uppgifter:

”Vid sidan av statsanslag och andra av staten beviljade förmåner tillflyter kungahuset för närvarande inkomster nästan uteslutande av kapital och – i mindre utsträckning – av fastigheter. På grund av skattefriheten för inkomst av kapital kan ur offentliga handlingar inga direkta uppgifter erhållas vare sig om de kungliga förmögenheternas storlek och sammansättning eller deras avkastning. De enda till buds stående källorna

³ Sjöberg 1978.

är de dokument - testamenten, bouppteckningar m. m. – som belyser de arv, som vid olika tillfällen kommit kungahusets medlemmar till del. Särskilt med hänsyn till att de viktigaste – och de enda till vilka hänsyn här kunnat tagas – arvfallen ligger ganska långt tillbaka i tiden – åren 1947-1950 – är det emellertid förenat med stora svårigheter att beräkna den avkastning som här på grundade förmögenheter i dagens läge kan tänkas ge.”⁴

Cirka 1969 publicerades en 100-sidig skrivelse om ekonomiska frågor i anslutning till en revision av slottsstaten. Särskilt kritiserades sammanblandningen av kungens personliga ekonomi med verksamheten.⁵ 1972 bekräftade Gustaf VI:s överintendent Herbert Bexelius att apanaget på 3.8 miljoner faktiskt drygades ut med en miljon av Gustaf VI:s egna pengar.⁶ Trots det fanns en utbredd föreställning om att kungahuset skodde sig på det allmännas bekostnad. Detta skulle ske genom att: (1) Deras hovhållning, offentliga framtoning & privata livsföring var mera lyxig eller kostsam än motiverat. (2) Deras apanage m fl anslag användes till privata ändamål snarare än det allmännas bästa. (3) De drog privatekonomisk fördel av sin sociala särställning – en form av korruption. För att belysa detta finns riksdagsmotioner & tidningsartiklar. Nedan redovisas ett urval uppgifter:

*

Hovstaten

Hovet har alltid bestått av två delar, det arbetande hovet och ceremonihovet. Gustaf V & VI var ointresserade av ceremonihovet – de var för gamla för festligheter – och ceremonihovet hade vid Carl Gustafs trontillträde lidit sotdöden. Den gamla organisationen levde dock kvar. Riksmarskalken (vd) hade ansvaret utåt (kontakter med riksdag och regering & anslagsäskan om apanage; enligt rangrullan rikets mest betydelsefulla person efter kungen, talmannen & statsministern), 1:e hovmarskalken (vice vd) hade ansvaret inåt (ekonomi & administration) och ståthållaren hade ansvar för kungen tillhöriga ägor. Varje kunglig person hade en egen hovmarskalk eller motsvarande som ansvarade för representationen. Det fanns hovdamer, statsfruar, överhovmästarinnor, kammarherrar, ceremonimästare, ordonnansofficerare, adjutanter, jungfrur, betjänter, slottsknektar, stallpersonal, trädgårdsmästare, intendenten, arkivarier o s v. Gustaf VI:s personliga hovstat bestod av ett 30-tal anställda – ”canastagänget” & slottspersonalen: ”Kungen bodde bara på Stockholms slott under några månader på hösten. Mellan december och april bodde han på Drottningholms slott, april och maj flyttade han till Ulriksdals slott och juni, juli och augusti tillbringade han på Sofiero. Under hösten reste han till Italien, eftersom han var väldigt arkeologiskt intresserad.”⁷ Det kungliga herrgårdslivet fick under Carl Gustaf ett brått slut.

1973-1975 var chefen för Atlas Copcos långtidsplanering, civilekonomen greve Tom Wachtmeister, utlånad till hovet som 1:e hovmarskalk. Första uppdraget var att göra en organisationsutredning. Genom att löneförmåner som mat och husrum på slottet under Gustaf V:s tid inte räknades som beskattningsbar inkomst var mångas pensioner mycket låga och de fick fortsätta att arbeta på slottet så länge de orkade. Detta fortsatte under Gustaf VI. Facklig anslutning motarbetades & de anställda hade inget avtal med AMF. Första konkreta åtgärden var att avskeda hushållspersonal på de olika slotten och att införa en övre åldersgräns för de

⁴ RUT 1964.

⁵ Sture Palm. I: Republiken, 1971:2. [Det har inte gått att identifiera vilket pm, rapport eller annat som Palm refererar till.]

⁶ Roslund 1972.

⁷ Marianne Eriksson. Christer Adolfsson serverar under prinsbröllopet. <nwt.se> (2010-06-16).

anställda på 70 år. (Detta var speciellt aktuellt för slottsknektarna. Det var något av en tradition bland Stockholmspoliserna att man i god tid före pensionen sökte sig till slottet. Som slottsknekt arbetade man var tredje dag och höll på så länge man orkade.⁸)

De därpå följande åtgärderna syftade till att minska de administrativa kostnaderna genom att minska dubbelarbetet och göra ansvarsfördelningen mera begriplig för utomstående. Antalet anställda reducerades till cirka 200 på heltid & ytterligare 400-500 vid behov. Ambitionen var att betala marknadsmässiga löner. Detta gällde dock bara de lägre befattningarna. Ledande befattningar var måttligt betalda hedersuppdrag. Egen förmögenhet var ett måste. Antalet anställda på hovstaten årsskiftet 1975/76 skall ha varit 15 på heltid och 61 pensionärer, halvtidsanställda och arvodestjänster.⁹ Varken före eller efter Carl Gustafs åtgärder hade Riksrevisionsverket (RRV) någon insyn, men en viss rimlighetskontroll skedde vid anslagsäskan. Förfarandet 1980 var:

”Kostnaderna för Kungl. Hovstaten är fördelade på två anslag under riksstatens första huvudtitel – A1. Hans Maj:t Konungens och det Kungl. Husets hovhållning [hovstaten] och A2. Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. Slotten [slottsstaten]. Förslag till beräkning av medelsbehoven för det senare av dessa båda anslag inges till budgetdepartementet av riksmarskalksämberet efter detaljerad kostnadsutredning av ståthållarämbetena på de kungliga slotten och Kungl. Husgerådskammaren.

Vad anslaget A1. beträffar sker ingen motsvarande kostnadsredovisning genom riksmarskalksämberets försorg. Medelsbehovet prövas här av budgetdepartementet efter en mera summariskt hållen framställning av hovmarskalksämberet och bygger vanligen på en automatisk uppräknings av föregående års anslag. Detta begärs uppräknat med en viss summa, "varav 3/5 utgörs av löneuppflyttningar och 2/5 av prisstegringar". Anslaget A1. uppgår för innevarande budgetår [1979/80] till 7 500 000 kronor.”¹⁰

1993 genomfördes ytterligare besparingar. Pr-konsulten Mats Dellham fick i uppdrag att göra en ny organisationsutredning. Organisationen plattades till, riksmarskalken blev chef för en regelrätt ledningsgrupp och rapporterade till Carl Gustaf. Denna förändring tycks dock bara ha gällt slottsstaten. Hovstaten under ledning av Carl Gustaf fortsatte som förut. 2008 var apanaget identiskt med Danmark. Som helhet är hovstatens budget väl genomlyst.

*

Representationen

Carl Gustafs apanage täcker de löpande utgifterna. Allting därutöver – t ex statsbesök – kräver specialanslag, eller – t ex kommunbesök – betalas av ”uppdragsgivaren”. Som helhet är finansieringen av kungahuset ett virrvarr: T ex: Vaktparaden finansieras gemensamt av försvaret & den ideella föreningen Beridna högvakten. Adjutanterna finansieras av försvaret. Livvakterna finansieras av polisen. Utlandsresorna finansieras genom UD. Carl Gustaf disponerar vid behov statens Gulfstream IV – ett tvåmotorigt affärsjetplan. O s v. Republikanska föreningen har publicerat en överslagsberäkning.¹¹ ”Total cost of ownership”

⁸ Bert Miller. Kungen och hans hus 1. Hemmets veckotidning, 1964:5.

⁹ Per Gudmundsson. Kungens nya hov. Kvällsposten, 1975-11-01.

¹⁰ RUT 1980.

¹¹ Ahlqvist m.fl. 2018.

(TCO) för kungahuset, hovstaten+slottsstaten var 2017 137 miljoner. Räknar man även in kostnaderna för personskyddet, driften, uteblivna hyresintäkter för slotten m m, slutar summan på 1093 miljoner. Eftersom delar av kungahusets privatliv är offentligt – t ex bröllop – är gränsen offentlig-privat dock svår att dra. Det har lett till diskussioner, om t ex festblåsor skall finansieras genom apanaget. Carl Gustafs ståndpunkt är att han alltid är i tjänst, men det gäller definitivt inte resten av familjen. Jämförelser med andra länder är svåra att göra, men förefaller vara: Ju mer demokrati (=mer representation) desto dyrare statschef.¹²

Helhetsbedömningen är att anslaget i allt högre utsträckning går till fasta omkostnader och allt mindre till fester. Festerna är visserligen lika stora som förut men färre. Carl Gustaf håller fyra gånger om året middagar för 160 personer. Högre statliga tjänstemän närvarar någon middag varje år. Riksdagsledamöterna och de utländska ambassadörerna är så många att det blir vart tredje år för dem – senare vart fjärde år för att överensstämman med riksdagsvalet. Landshövdingarna föreslår varje år bemärkta personer i sina län att delta. Dessutom bjuds olika kulturpersonligheter. 2013 infördes Sverigemiddagarna en gång om året – alla landshövdingar och utvalda länsrepresentanter. Några kulinariska överdåd är det inte frågan om. Maten, några enklare festrätter, tillagas i Operakällarens kök och transporteras i ilfart till slottet. Det pampigaste är inramningen. Det finns tre matsalar, i nödfall sju. Alla, t o m rojalistiska föreningen, är angelägna om att monarkin inte skall framstå som slösaktig. Knapadel-mentaliteten griper omkring sig. Sveriges monarki är inte Europas billigaste men nästan. Bara Spaniens och Luxemburgs är billigare i drift.

*

Privatekonomi

Carl Gustafs ekonomi utgörs av hans privata tillgångar, apanaget och dispositionsrätter. De mest aktuella uppgifterna finns i tidskriften Scoop 2011:3 & Dagens Nyheter 30 oktober till 1 november 2012. Uppgifterna nedan är något äldre.

Carl Gustafs förmögenhet är till stor del arv. Gustaf V var mycket förmögen, Gustaf VI mindre så. Carl Gustaf har dock med goda rådgivare ur Wallenbergkretsen lyckas förmera sin förmögenhet till omkring 200-300 miljoner (varierar med uttag och konjunkturer). Med prins Bertils pengar blir det ytterligare 100 miljoner. Pengarna är placerade till hälften i fastigheter, till hälften i aktier. Han har fyra fastigheter: villa Solliden på Öland, en sportstuga i Storlien, en fiskestuga i Forsavan vid Tärnasjön och ett hus i gamla stan Skeppsbron 25. Aktierna är "säkra placeringar": Ericsson, Atlas Copco, SEB, Astra Zenecka, ABB o s v. Barnen äger aktier för 15-20 miljoner genom bolaget Gluonen (bildat 1988). Solliden och Stenhammar drivs i bolagsform och ägs av skalbolaget Benson AB. Eventuella överskott av Stenhammar tillförs det garanterat svarta hålet att hålla Sollidens trädgård i stånd.

Dispositionsrätterna är: (1) Åtta slott: 165 tusen m² "boyta" med lösöre. (2) Djurgården: Tusen hektar mark (700 hr park, 300 hr utarrenderad), ett hundratal fastigheter (med 10 tusen m² boyta och 20 tusen m² lokaler, sju praktvillor varav tre reserverade för barnen). (3) Hovstallets bilar. (4) Godset Stenhammar till ett symboliskt arrende 1000 kronor per år. (5) Jakträtt på älg på Sveaskogs marker i

¹² Så mycket kostar kungen & hans kollegor. Hemmets Journal, 1970:39.

Bergslagen. (6) Markkarrende inkl jakt- och fiskerättigheter till stugan i Forsavan för 5000 kronor per år. (7) 22 stiftelser för olika ändamål.¹³

Ytterligare fonder och stiftelser finnes: Karl XIII:s fond för hemgiftskapital, Gallierafonden, fondmedel som delas ut vid giftermål, lösöresfonder för att värdeföremål ej skall skingras. Vid arvsskiftet efter Sibylla ville ingen ha hennes villa Hagaberg som såldes. Gustaf VI:s "slott" Sofiero övertogs av Helsingborgs kommun och används nu som utställningslokal. Lösöresfonderna med möbler, juveler & konst har med åren ökat betydligt i värde – 10 miljarder har nämnts – men är i egenskap av fideikommissar låsta så länge det finns en arvinge.¹⁴

Vissa kostnader går utanför anslaget: Statens fastighetsverk betalar uppvärmning och större renoveringar. Det är svårt att separera Carl Gustafs utgifter från kulturstaten. Drift och underhåll av slotten kostar oavsett. Om slotten inte är uppvärmda möglar de. Det sagt kostar uppvärmningen av Carl Gustafs åtta slott som 10 tusen normalvillor – förmodligen anledningen till att slottsägarnas intresseförening "Historiska hus" aldrig fick någon anslutning. Kultur kostar. Ofta mer än det smakar. Den intresserade hänvisas till Jan Holmbergs licentiatavhandling om uppvärmning av slott och liknande.¹⁵

Från 1975 betalar Carl Gustaf personlig inkomstskatt. Den reella skillnaden var måttlig eftersom han redan betalade bolagsskatt för Stenhammar och Solliden. Det nya var den statliga skatten på förmögenheten och på aktierna. Han betalar dock ingen kommunalskatt eftersom apanaget inte är någon privat inkomst.

*

Näringsverksamhet

Riksmarskalk Ingemar Eliasson hävdade i ett tv-program¹⁶ 2006 att grundlagen måste tolkas så att det var förbjudet för Carl Gustaf att i egenskap av statschef bedriva näringsverksamhet, det skulle vara att utnyttja sin officiella ställning för privata ändamål, däremot var det inte förbjudet för honom att bedriva näringsverksamhet i egenskap av privatperson. Eftersom Carl Gustaf i andra sammanhang påstått sig vara i tjänst dygnet runt skall man nog inte ta Eliasson alltför bokstavigt. Det är snarare så att eftersom hovet inte är en myndighet utan befinner sig i gråzonen mellan offentligt och privat är det sedvanerätten som gäller. Allt som inte är förbjudet är tillåtet.

Carl Gustaf har trots det inte haft någon omfattande "affärsverksamhet". Han har förvaltat sin förmögenhet, drivit godset Stenhammar, tagit upp inträdesavgifter till slottet och Solliden och med början 1983 sålt souvenirer i slottsbodarna. 2020 under Corona-pandemin framgick att inträdesavgifterna täckte ungefär halva kostnaden för slottsstaten. Mera tveksamt är att han fått köpa och leasa bilar och båtar till underpris därför att han varit en bra "reklampelare" och att han varit dragplåster på en rad evenemang där han själv gått gratis medan alla andra betalat. "«Han pröjsar aldrig själv», säger en gammal kompis, bara som ett konstaterande och inte alls som någon elakhet."¹⁷

¹³ Bo Pettersson. AB Carl XVI Gustaf. En snåljåk på tronen. Månadens affärer, september 1995, ss. 51-62; De kungliga stiftelserna. <kungahuset.se> (2010-01-01).

¹⁴ Lyrevik 2018; Michael Syrén. Kungens sanna förmögenhet avslöjad. Expressen.se, 2019-01-25.

¹⁵ Holmberg 2001.

¹⁶ Kungens affärer. Kalla fakta, TV4, 2006-01-11.

¹⁷ Bo Pettersson. AB Carl XVI Gustaf. En snåljåk på tronen. Månadens affärer, september 1995, s 51-62.

Kritiken mot Carl Gustafs affärsverksamhet har snarare varit att han inte varit konsekvent affärsmässig, t ex tagit ut marknadsmissiga hyror, sålt av olönsamma delar av slottsstaten och investerat i något annat eller utnyttjat kungahusets goda namn genom att ta betalt för titeln hovleverantör, middagar, medaljer, sändningsrättigheter o s v. Ett tidigare ”försök i genren” kanske avskräckte. Husebyaffären var ett mycket omskrivet rättsfall omkring 1950/60, där prins Carl jr fick provision när hans namn användes vid affärskontakter som visade sig vara en svindel.

*

Privilegier

Man får skilja mellan officiella och inofficiella privilegier. De officiella, lagstadgade privilegierna har successivt inskränkts. Under den gamla författningen var kungen befriad från punktskatter på bil, bensin, sprit och tobak. En ersättning för detta är numera inbakat i apanaget.¹⁸ Han betalade ej heller moms eller tull på direktimporterade varor. Inte heller några avgifter till televerket. Däremot tv-licens. Gustaf VI hade möjligheter att ringa ”stats-il”, d v s att avbryta pågående samtal. Det finns inga uppgifter om att Carl Gustaf har motsvarande möjlighet. Alla kungliga betalade arvsskatt men fram till 1975 enligt en lägre taxa från 1941 25 procent därefter 36 procent. Nu återstår bara immuniteten och vissa sedvänjor. Immuniteten har Carl Gustaf utnyttjat till fortkörningar men omfattningen är oklar. Han färdas ofta i kortege där snabbheten är en skyddsfaktor. Han får t ex använda kollektivfilen. När Carl Gustaf är i sällskap med bekanta påstås dessa få samma privilegier som han själv, oklart dock på vilket sätt, det saknas uppgifter.

Bland sedvänjorna finns att Carl Gustaf har rätt till den kungliga väntsalen på Stockholms Central och till fria järnvägsresor. Dessa privilegier utnyttjar han dock så sällan att de 1983 var på väg att dras in. Väntsalen ligger i direkt anslutning till stora stationsbyggnaden, granne med centralens restaurang. En lång marmorgång leder direkt ut till perrongerna. Lokalerna är mycket vackert dekorerade med målningar och har ett eget gemak för drottningen. Han hade också fram till 1978 en egen järnvägsvagn med pentry och sovhytter ”blå vagnen”.¹⁹ Liksom många andra politiker hade han även fram till 1978 frikort på Linjeflyg och SAS. Därefter har han använt Marcus Wallenbergs privatjet SE-DEL och svenska statsledningens Fairchild Metro III, Saab 340 & Gulfstream IV.

De inofficiella privilegierna är många, ibland ofrivilliga, några exempel:

”BOSTON, VÅREN 2001. EF-miljardären Bertil Hult fyller 60 och festar för 80 miljoner kronor i dagarna tre. Efter en av sittningarna vankas efterfest i en restaurang i Bostons World Trade Center. Kungen antyder försiktigt att "det skulle smaka med en nubbe" till pyttipannan som serveras, men de hårda amerikanska alkohollagarna omöjliggör fortsatt spritintag vid den här sena timmen. När det går upp för den nitiska restaurangpersonalen vem de har att göra med sätts emellertid det stora lagtjänjarmaskineriet igång. Servitören frågar hovmästaren som frågar restaurangchefen som ringer hyresvärden som ringer chefen för World Trade Center som ringer och väcker

¹⁸ SkU 1973:51.

¹⁹ Dagens Industri, 1983-02-18; Svensk Damtidning, 1989:3; Svenska Dagbladet, 1992-06-06.

borgmästaren som då utfärdar ett temporärt utskänkningstillstånd och kvällen kan tuffa vidare.”²⁰

”Hovreporter Lundgren berättar en sann historia:

– Drottningen berättade en gång i en intervju att det ibland kan bli lite pinsamt när hon går och handlar. Kassörskor vet inte om de ska ta betalt fullt pris av Sveriges drottning. Men drottningen vill ju betala för sig normalt som alla andra, så det tycker hon ibland blir lite jobbigt.”²¹

Ytterligare en episod är att Silvia hade glömt sina silverskor när hon skulle ta flyget till England från Arlanda [1981]. Polisen ställde upp och hämtade dem i 150-170 km/tim. Detta JO-anmälades men lämnades utan åtgärd.²²

Kungabarnen har fått gratis sprit av krögare och gratis märkeskläder av lyxbutiker. Det ses av butikerna som en bra reklam.²³

Även prins Bertil hade många inofficiella privilegier som sedan upphörde: ”[Prins Bertils hushållerska] Aina [Nellberg] tycker att svenska folket är lite smålarvigt med sitt kungadalt. Bertil och Lilian överöstes med presenter, mat och dryck, blommor och godsaker. Till och med kooperativa KF skickade stora kartonger med kaffe.”²⁴

*

Korruption

Carl Gustaf och hans familj har fått gåvor varav många varit värdefulla men den förväntade motprestationen varit oklar. Carl Gustaf fick t ex en tennisbana på Solliden i 10-årspresent från Svenska Tennisförbundet. Silvia fick en simbassäng för 300 tusen på sin 50-årsdag att placeras på inre borggården av Drottningholms slott. Denna gåva skulle ursprungligen ha kommit från regeringen som tvekade inför det oklara juridiska läget. I stället bekostades den av Wallenbergarna. Byggnadstillståndet drogs i långbänk eftersom Drottningholms slott var K-märkt. Till Carl Gustafs 50-årsdag bidrog regering och riksdag till Sollidens parkanläggning. Statsminister Ingvar Carlsson och talman Ingemund Bengtsson överlämnade ritningarna till hur parken skulle byggas ut. Olika stiftelser och fonder bidrog med en spegeldamm och fontäner. Peder Bonde, Stig Ramel, Anders Wall och Sven H Salén hade med sig en modell av fontänen. Den stora vängåvan var ett nytt badhus.

Ytterligare tveksamma inslag har varit att hovfunktionärer (åtminstone förr) har fått välbetalda styrelseposter i Wallenbergkontrollerade företag, att prins Bertil till 50-årsdagen av ”näringslivet” (med Jacob Wallenberg i spetsen) fick en pampig motorbåt och en pir att lägga den vid och nu senast affärsmannen Bertil Hults miljongåvor till kronprinsessan Victoria. Gustaf VI var mycket känslig för sådant. T ex beordrade han 1968 prinsessan Christina att lämna tillbaka en vit minkpäls som hon fått i gåva av svenska pälsdjursuppfödarens riksförbund. Christina bytte in den mot en svart topal-päls, ännu dyrbarare men inte lika uppseendeväckande.

²⁰ Fredrik Wilkingsson & Filip Hammar. Kungen. Magasinet Bon, 2002:1, s 131-138.

²¹ Gabriella Lahta. Kungen gör det inte med sig själv. Newsglobe.com, 2009-12-17.

²² TT, 1981-09-16.

²³ Daniel Nyhlén. De shopper vilt - gratis. Aftonbladet, 2004-10-13.

²⁴ Henry Sidoli. Hushållerska på Villa Solbacken. Hänt i Veckan, 1987:22

Carl Gustaf är inte lika känslig och har tillåtit barnen att utnyttja sin ställning i reklamsyfte. Alla försök att lagföra gåvorna som mutor har stupat på kungahusets särskilda juridiska status och på att kungahuset enligt författningen inte har någon makt att missbruka. Gåvorna tycks dock vara ett tack för att kungahuset spritt en smula glans över givarna och därmed givet dem en konkurrensfördel.

Lyrevik (2018) anser sig ha bevis för en veritabel systemkorruption, s k ”grand korruption”, där den svenska makteliten i utbyte mot tjänster stöder & berikar kungahuset. Någon sådan har dock inte gått att verifiera. Kungahuset utnyttjar sina av riksdagen tilldelade rättigheter så långt det går.

*

Nepotism

Nepotism eller svågerpolitik innebär att favorisera släkt & vänner. Eftersom monarki till sin natur är släktpolitik – en marxist skulle kalla monarki för nepotismens högsta stadium – finns det gott om exempel, men i det lilla. Carl Gustafs släkt & vänner får ordnar & medaljer, hyr hans lägenheter & närvarar vid hans fester.

Referenser

- +Adolphson, Yngve & Carlsson, Gottfrid. (red.) (1952.) Festskrift till Gottfrid Carlsson 18.12.1952. Lund.
- *Ahlqvist, Ulla, Karlsson, Tony, Nyberg, Staffan, Robertsson, Fredrik & Simonsson, Magnus. (2018.) Monarkins verkliga kostnader. Republikanska föreningen, 2018-05-22.
- *Andersson, Axel, m fl. (1980.) Motion om utredning rörande rätten till Guadeloupemedlen. Motion 1980/81:498.
- *Holmberg, Jan G. (2001.) Environment Control in Historical Buildings. Kungliga tekniska högskolan: Institutionen för byggvetenskap.
- *Lyrevik, Håkan. (2018.) Den kungliga kleptokratins makt, manipulation, berikning. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- *Roslund, Bengt. (1972.) Till kungen fram: en film på 90-årsdagen. SVT1, 1972-11-11.
- *RUT. (1964.) PM. ang. Kungahusets årliga inkomster. Riksdagens utredningstjänst (RUT), Dnr 1964:201.
- *RUT. (1980.) Anslagsäskandena för Kungl. Hovstaten. Riksdagens upplysningstjänst (RUT). Dnr 1980:9.
- *Sjöberg, Sten. (1978.) En furstlig svindel. Stockholm:Tiden. [Förord av Vilhelm Moberg.]
- *SkU 1973:51. Skatteutskottets betänkande i anledning av motion om översyn av tullbestämmelser och skatteregler för kungahusets medlemmar. [Svar på motion 1973:888.] <data.riksdag.se> (2018-01-01).
- *Wadén, Ingel Per Johan. (1957.) Utredning angående rätten till ersättning för ön Guadeloupe. I: Statsutskottets utlåtande, 1957:177, bilaga B. Stockholm.
- *Waller, Sture. (1952.) Karl Johan och rätten till Guadelouperäntan. I: Adolphson & Carlsson red. 1952: ss. 377-398.